

глибинні засади європейської моделі – соціальний діалог, гуманістичну спрямованість і баланс інтересів.

Література:

1. Дарморіс О. М. Поняття та основні принципи трудового права Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 67–71.
2. Анпілогов О. В, Новіков Д. О. Адміністративно-правове регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 361–364.
3. Сімутіна Я. В. Трудове право ЄС: перспективи та виклики для України. *Правничий вісник*. 2020. № 11. С. 16–18.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-582-5-63>

ПРОФСПІКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СФЕРІ ПРАЦІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Костогриз Ярослав Олегович

*кандидат юридичних наук, керівник
Дніпровської окружної прокуратури міста Києва
м. Київ, Україна*

Європейська інтеграція України зумовлює необхідність глибокого оновлення правового регулювання трудових відносин, зокрема в частині забезпечення доброчесності, прозорості та підзвітності суб'єктів соціально-трудої сфери. У контексті імплементації *acquis* Європейського Союзу, стандартів МОП, а також рекомендацій OECD і GRECO, особливого значення набувають інституційні механізми запобігання корупції, серед яких вагоме місце посідає профспілковий контроль.

Сучасні наукові дослідження засвідчують, що корупційні ризики у сфері праці проявляються не лише на рівні публічного адміністрування, а й у практиках прихованої зайнятості, дискреційних рішень роботодавців, порушень процедур соціального діалогу, непрозорого розподілу соціальних гарантій і пільг. У таких умовах профспілки виступають не лише представниками трудових інтересів працівників, а й потенційними інституційними гарантами доброчесної поведінки у трудових відносинах.

Разом із тим, вітчизняна правова доктрина та правозастосовна практика демонструють фрагментарність підходів до визначення змісту, форм і меж профспілкового контролю, особливо у площині антикорупційної діяльності. Відсутність чіткої кореляції між національним законодавством і європейськими стандартами соціального партнерства знижує ефективність профспілок як суб'єктів запобігання корупції. Це зумовлює потребу наукового переосмислення профспілкового контролю як інструменту забезпечення доброчесності у сфері праці в умовах євроінтеграції.

В умовах сьогодення, в Україні найбільш масовою громадською організацією в системі політичних відносин є профспілки. Федерація професійних спілок України – це найбільше профспілкове утворення, яке об'єднує понад 75 % членів профспілок країни. Через відсутність статистичної інформації у вільному доступі, є можливість визначити лише приблизну загальну чисельність членів профспілок – близько 12 млн осіб. Федерація професійних спілок України має свої представництва у кожному регіоні України, чисельність первинних структур профспілок цього об'єднання складає понад 89 тис. організацій, а загальна чисельність їх членів – понад 9 млн. чоловік [1, с. 407].

На міжнародному рівні існують ініціативи щодо залучення бізнес-асоціацій до антикорупційних зусиль. Деякі бізнес-асоціації, наприклад, Болгарська промислова асоціація та Союз болгарського бізнесу – є членами Глобального договору ООН. Глобальний договір ООН також співпрацює з бізнес-асоціаціями. Наприклад, вони співпрацювали з Єгипетською асоціацією молодіжного бізнесу (EJB) для покращення дотримання антикорупційного законодавства серед МСП в Єгипті. Разом вони створили мережу доброчесності – групу, очолювану МСП, яка прагне приборкати корупцію. Глобальний договір ООН також сприяє розвитку локальних мереж Глобального договору, і кілька мереж, як-от нігерійська та кенійська, за повідомленнями, розробили набори інструментів для посилення антикорупційних ініціатив і практик [2].

У Кореї Товариство ділової доброчесності (BIS) є антикорупційною ініціативою, яка співпрацює з членами корейської мережі Глобального договору ООН. Вони просувають Керівні принципи Кодексу корпоративного управління та Закон про закупівлі з метою підвищення прозорості та доброчесності в корейських компаніях, а також впровадження ефективних систем комплаєнсу та покращення антикорупційної спроможності на всіх рівнях. Ці асоціації можуть сприяти використанню пактів доброчесності в процесах державних закупівель, коли між компаніями, що беруть участь у тендері на отримання державного контракту, та урядом досягається угода про те, що всі сторони утримуватимуться від корупції, а їхня поведінка контролюватиметься громадянським суспільством [3].

У Таїланді Таїландська торгова палата створила мережу державного і приватного секторів для боротьби з корупцією. Ця антикорупційна мережа сприяла проведенню кількох заходів, включаючи пакти доброчесності, нагороду за політику належного врядування, гарячу лінію для викриття корупції та індекс корупції [3].

Бізнес-асоціації також можуть виступати за реформи державного управління, оскільки компанії можуть мати унікальну можливість оцінити корупційні точки входу в державне управління. У Тунісі організація роботодавців UTICA (Союз промисловості, торгівлі та ремесел) прагнула долучитися до заходів зі стримування корупції, що призвело до проведення тренінгу з антикорупції та семінару, організованого Конфедерацією норвезьких підприємств [4].

В Індії асоціація підрядників штату Карнатака, яка представляє найбільших підрядників цього штату, публічно закликала уряд вирішити проблему повсюдної корупції в штаті [5].

Україна поки не може поділитися своїм аналогічним успішним досвідом у контексті порушеної теми. Дійсно якщо аналізувати Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [6], то профспілки відіграють важливу роль у захисті прав працівників та забезпеченні їх соціально-економічних інтересів. Вони також беруть участь у розробці та реалізації державної політики у галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці та соціального захисту. Профспілки можуть включати представників громадських об'єднань у сфері охорони здоров'я відповідного функціонального спрямування та/або у сфері запобігання корупції і антикорупційної діяльності. Це дозволяє профспілкам активно брати участь у боротьбі з корупцією, забезпечуючи прозорість та підзвітність у трудових відносинах та соціально-економічних питаннях.

Водночас, це занадто опосередковано, і на практиці успішних кейсів практично немає. А це свідчить про пасивну роль профспілок у боротьбі з корупцією в Україні.

Загалом варто відзначити, що профспілковий контроль є важливим інституційним елементом забезпечення доброчесності у сфері праці, який поєднує представницьку, превентивну та наглядову функції та відповідає європейській моделі соціального діалогу.

У контексті євроінтеграції роль профспілок трансформується від традиційного захисту соціально-економічних прав до активної участі у формуванні антикорупційного середовища, зокрема через моніторинг дотримання трудового законодавства, прозорості процедур зайнятості та використання соціальних ресурсів.

Європейські стандарти розглядають профспілки як повноцінних суб'єктів забезпечення доброчесності та соціальної відповідальності, що потребує адаптації національного законодавства України до цих

підходів. Ефективність профспілкового контролю залежить від рівня інституційної спроможності профспілок, правових гарантій їх незалежності, доступу до інформації та реальних механізмів впливу на роботодавців і органи публічної влади.

Запровадження євроінтеграційних підходів до профспілкового контролю сприятиме зниженню корупційних ризиків у сфері праці, підвищенню довіри до інститутів соціального партнерства та формуванню культури доброчесності у трудових відносинах. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на розроблення комплексної моделі профспілкового контролю, що поєднуватиме антикорупційні інструменти, цифрові механізми моніторингу та європейські стандарти соціального діалогу.

Література:

1. Флис І. М. Проблеми та перспективи розвитку профспілок. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24(11). С. 400–419.
2. UN Global Compact. Promoting anti-corruption collective action through Global Compact local networks. 2nd ed. New York : UN Global Compact, 2018.
3. Martin M. The role of business associations and chambers of commerce in the fight against corruption. U4 Expert Answer. Bergen : U4 Anti-Corruption Resource Centre, Transparency International, Chr. Michelsen Institute, 2013.
4. NHO. NHO International Cooperation Programme 2020–2024 : Annual report 2021. Oslo : Confederation of Norwegian Enterprise, 2022.
5. India News. Contractors association mulls writing another letter to PMO over «40% commission» [Електронний ресурс]. 2022. Режим доступу: <https://www.india.com> (Дата звернення: 16.11.2025 р.).
6. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 верес. 1999 р. № 1045-XIV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> (Дата звернення: 22.11.2025 р.).